

nam o lutanju pesničkog jezika koji je lutanje čoveka u svetu. Od pesništva i ne treba više zahtevati — jer, to je sve.

Jovica Aćin

VLADIMIR PRIBITKOV: »ANDREJ RUBLJOV«

BIGZ, Beograd, 1973.

Zahvaljujući smelom i znalačkoj inicijativi BIGZ-a, bogatiji smo, ove godine, za niz knjiga džepnog formata i ukusne grafičko-likovne opreme. Poseban uspeh, u seriji, svakako predstavljaju fest-romani, čime smo, interesantnim spregom film-laureat — kvalitetno romaneskno štivo, dobili prvorazredan kulturni događaj. Između ostalih, objavljen je i prevod romana *Andrej Rubljov* sovjetskog autora Vladimira Pribitkova.

Rubljev je, zapravo, moderno koncipirani, romaneskni životopis-izveštaj o jednom velikom majstoru kičice i humanisti, koji je stvorio delo neprevaziđene lepote i koga eksperti postavljaju u vrh hijerarhije vrednosti svetskog ranga, uz Rafaela, Đota, Mikelandela, da Vinčija, a pojedini ga vrednuju kao još većeg, s obzirom na to da je živio dosta pre ovih i bio sam.

Monah-crnorizac Andrej je, u pravom smislu, svjatosrijski genije. Njegovo delo je pod velom misterije. Ne zna se gde je rođen, nepoznati su mu roditelji, o detinjstvu se ništa ne zna; jedino je približno tačno utvrđena godina rođenja (1380—82 /?/) — no najvažnije je da je potekao iz naroda, običnog puka. Verovatno je bio veoma mlad, po tadašnjem običaju, uveden u Sveto-Trbjicki manastir. Prvi učitelj slikanja bio mu je Danilo Crni, a duhovni uzor Teofan Grk, Vizantinac. Za relativno kratkog života, o-slikao je čitav niz hramova-lavri, ikonostas i pojedinačnih ikona, u stravičnom tempu. Na žalost, do današnjih dana, sačuvani je samo mali deo. Šest vekova invazija tatatskog iga, epidemija, ratova, bojarske mržnje, dinastičkih borbi, velikih požara, nerazumljive historije destrukcije sveštenstva, socijalnih potresa, učinili su svoje. Tek posle Oktobra 1917, kad je i Rubljov stavljen na spisak velikana, koji dolaze pod zaštitu zakona, a s Lenjinovim potpisom, njegovo delo je prestalo da bude izloženo skrnavljenju i besmislenom uništavanju.

Znameniti živopisac je veliki tehničar kompozicije kolorista i beležnik emocija, karaktera i likova, no, istovremeno, i talentovani inovator, iznimka iz ustaljenih kanona, i tvorac specifične rubljovske škole, s desetinama sledbenika. Nadasve, on je filosof. I to ne nihilizma, transcendentnije, već nade, dobra, stalnog probražaja.

Minijature *Jevandelja Hitrovog*, ikonostas hrama Svetih Blagovesti, Uspenski hram u Zvenigorodu sa svojim *Spasiteljem* (stoleće pre *Madone Rafaela!*), *Strašni sud* u Vladimirovoj crkvi, Dimitrijevski hram, *Praznici* i *Sveta Trojica* u Trojickom manastiru u Moskvi...

Osnovna literarna vrednost i prednost Pribitkovljeve proze upravo je u to-

me što je inspirisana delom jednog autohtonog, ingenioznog umetnika, što je fascinirana iskrenom sakralnošću prizora, koloritskom raskoši i impozantnošću Rubljovljevih zahteva — umetnost podstiče umetnost. Zatim, autor oživljava jedan ljudski život koji je obeležio čitavu jednu burnu i kobnu eru srednjovekovne Rusije.

Svakako, *Andrej Rubljov* je vanserijski, tematsko-fabularno-stilski jedinstven roman.

Janez Kocijančič

SRBOLJUB MITIĆ: »ČERGA NA UTRINI«

»Braničevo«, Požarevac, 1973.

Srboljub Mitić svojom šestom knjigom pesama *Čerga na utrini* za poznavaoce svoje poezije, na iznenađan i namerom jasno uočljiv način, pravi »iskorak« iz svog dosad kontinuiranog stvaralačkog toka. On, ovog puta, daje tridesetak pesama o životu, nama tako prisutnih Cigana, njihovom poimanju sveta i njihovom mestu u njemu.

Čitajući *Čergu na utrini* i manje pažljiv i manje tragalački raspoložen čitalac će zapaziti da je pesnik vodio računa o kompozicionoj, kako cikličnoj tako i opštoj, izgrađenosti. I — u tome je uspeo. Četiri ciklusa (*Prvi ciklus; Male i velike stvari; Bacanje karata; Gatanje u dlan*) posmatrani ponaosob, nose samosvojnu dovoljnost, a, svojom postavkom i jedinstvom forme i izraza, ne izlaze iz tematske celine. Isto tako, postupkom prirodne redoslednosti dobijena je gradacija opažaja i saopštenja: od pojavno-manifestnog do slučenog, od iskustvenog do transcendentnog.

U *Prvom ciklusu* Srboljub Mitić vidno stavlja naglasak na nosioce radnje, na njihova imena (Čučur, Tuleja, Šoškoja, Zula, Suna) i takvim postupkom uvodi čitaoca najneposrednije i najkraćim putem u svoje »tematsko polje«, tj. usredsređuje ga na nacionalnu obojenost svojih likova. Na sličan način, samo sada preko naslova pesama (*Mečkar; Čergar*), saopštava i njihovu, po tradiciji, profesionalnost.

U drugom ciklusu *Velike i male stvari* (podnaslov: *Ciganska mudrost*) pesnikovo težište zainteresovanosti biva prebačeno na njihovu iskustveno zasnovanu »životnu filosofiju«. Kao vrednu ilustraciju citiram pesmu *Kuća*:

*Kuću novu ko sagradi
Ima pravo da okara sina
Kuća je velika stvar*

iz koje se može videti da *kuća* u slici *utočišta* ili *smiraja*, i u kontekstu *Ahasverove ukletosti*, ima i te kako duboku označenost tragike i sna. Poput ovog ka-zivanja, pesmom *Mati*:

*Mati je velika stvar
Ko na nju pljune taj ispljune
I sreću i srce i sve*

pesnik nas upućuje i na moralnu doslednost. Pojam *majke*, taj pojam, tako neo-

tuđiv i nikad ne doveden pod znak pitanja, i ovde je neprikosnoven.

U trećem i četvrtom ciklusu (*Bacanje karata; Gatanje u dlan*) predočena je praiskonska čovekova žeđ za »pročitavanjem« sudbine. I to: kroz proricanje! Ta, ovim likovima, specifična »zagledanost unapred« izgradila je, kroz prošlost, svojstven oblik »magijskog govora«: ritmički ustaljen kao bajalice, gatalice i slično.

Srboljub Mitić ovoj materiji nije prišao kao »posmatrač sa strane« ili »beležnik spoljnih dogodovština«, već saučesnički, doživljeno, i sa osećajem za dublje sagledavanje emotivno-duhovnog stanja svojih sugovornika. Uz to ne izneverava leksiku koju oni determinišu. Otud je i nastala ovakva sveobuhvatna životna slika. I jedna od boljih knjiga iz ovog inspirativnog područja.

Raša Perić

DIOGEN LAERTIJE: »ŽIVOTI I MIŠLJENJA ISTAKNUTIH FILOZOFA«

Beogradski izdavačko-grafički zavod, 1973.

U uglednoj *Filozofskoj biblioteci*, koju izdaje *Beogradski izdavačko-grafički zavod*, izišlo je, nedavno, znamenito delo Diogena Laertija *Životi i mišljenja istaknutih filozofa*.

Koliko je ovo delo dragoceno i poznato, toliko se o njegovom autoru malo zna: razlika u određivanju perioda u kojem je ovaj živio iznosi oko 350—450 godina. Izvesni autori iz prošlog stoleća tvrdili su da je Diogen Laertije živio oko 150. godine pre n.e, dok je danas primljeno da pripada 3. veku n.e.

Samo delo nastalo je, očigledno, u doba kada je, kako kaže autor predgovora za ovo izdanje, »prestala stvaralačka misao«, nakon političkih i ekonomskih promena koje su pomračile nekadašnji sjaj grčkog duha i kada je ovaj sjaj ostao još samo daleka i nejasna uspomena. Tada se pristupilo sastavljanju različitih priručnika o slavnim ljudima prošlosti i mi moramo misliti da su Diogenovi *Životi filozofa* samo jedan, možda među poslednjima i ne najznačajniji, u nizu takvih pregleda. To potvrđuje i on sam, navodeći na bezbroj mesta misli prethodnih doksografa, zbog čega delo ostavlja utisak kompilacije tuđih i često neusklađenih stavova. Npr. on o Sokratu na jednom mestu kaže da je podučavao iz retorike, a na drugom da se u nju nije razumevao.) No i pored kompilatorskog karaktera dela, ono je dragoceno za poznavanje života filozofa, kao i izvesnih njihovih filozofema, što priznaje i sam Hegel u popisu priručnika za izučavanje istorije filozofije. (Hegel dodaje da se Diogenu ne može pripisati filozofski duh.)

Celokupnu grčku filozofiju Diogen je podelio na dva niza. Prvi je *jonski*, i počinje sa Talesom, drugi *italski*, a počinje sa Pitagorom, učenicom orfičara Fe-